

УДК 504.3 + 911.2

ПОЛІТИЧНЕ РУСИНСТВО

Валентин КРИСАЧЕНКО

доктор філософських наук, професор,
завідувач відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Олена ДЯКОВА

науковий співробітник відділу геополітики та глобалістики ННДІУВІ

Анотація. У статті аналізуються етнонім «русини», його походження та використання; русинська мова як один із західних діалектів української мови та літературна русинська мова; місця проживання та кількість русинів; русинські організації та періодичні видання. Автори значну увагу приділяють «русинському питанню», зокрема апологетичним домаганням представників політичного русинства, які, апелюючи до культурної та мовної самобутності русинів, їхньої нелегкої історичної долі, всіляко намагаються протиставити цю спільноту всьому українському народу. Проте автори доводять, що це питання насамперед лежить у площині політиканських ігор, а самих русинів більше цікавить вирішення нагальних проблем.

Ключові слова: русини, Закарпаття, політичне русинство, «русинське питання», «галицинізація».

ПОЛИТИЧЕСКОЕ РУСИНСТВО

Валентин КРЫСАЧЕНКО

доктор философских наук, профессор,
заведующий отделом геополитики и глобалистики ННИИУВИ

Елена ДЯКОВА

научный сотрудник отдела геополитики и глобалистики ННИИУВИ

Аннотация. В статье анализируются этноним «русини», его происхождение и использование; русинский язык как один из западных диалектов украинского языка и литературный русинский язык; места проживания и количество русинов; русинские организации и периодические издания. Авторы значительное внимание уделяют «русинскому вопросу», в частности апологетическим притязаниям представителей политического русинства, которые, апеллируя к культурной и языковой самобытности русинов, их нелегкой исторической судьбе, всячески пытаются противопоставить это сообщество всему украинскому народу. Однако авторы доказывают, что этот вопрос прежде всего лежит в плоскости политиканских игр, а самих русинов больше интересует решение насущных проблем.

Ключевые слова: русини, Закарпатье, политическое русинство, «русинский вопрос», «галицинізація».

POLITICAL MOVEMENT OF RUSYNS

Valentyn KRYSACHENKO

Doctor of Philosophical Sciences, Professor,

Head of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Olena DIAKOVA

research associate of Department of Geopolitics and Global Studies of NRIUSWH

Annotation. *The article deals with the ethnonym «Rusyns», namely its origin and use, the Rusyn language as one of the western dialects of the Ukrainian language and literary Rusyn language, places of residence and number of Rusyns, the Rusyn organizations and periodicals. Authors pay considerable attention to the «Rusyn question», in particular apologetic harassments of representatives of a political movement of Rusyns which appeal to cultural and language originality of Rusyns, their difficult historical destiny and in every possible way try to oppose this community to all Ukrainian people. However authors prove that this question primarily is a part of politician games, but Rusyns themselves are more interested in searching the solution of urgent problems.*

Key words: *Rusyns, Transcarpathian Region, political movement of Rusyns, the «Rusyn question», «Halychynization».*

Закарпатські українці чи не найдовше з усіх субетнічних українських спільнот зберегли свою історичну назву – «русини». Відома з XI ст., вона зберігалася і вживалася аж до початку XX ст. Руси – це мешканці Русі, натомість у Московії жили московіти, а в Литві – литвини. Етнонім «русини» широко вживався у Галицько-Волинському князівстві, Великому князівстві Литовському, Королівстві Польському, Речі Посполитій, Австро-Угорській імперії. І якщо на Наддніпрянській Україні паралельно, а потім переважно та виключно поряд з етнонімом «русини» вживався і вживається етнонім «українці» (у московському іменуванні – «малороси»), то на українських землях у складі Австро-Угорської імперії офіційно віддавалася перевага етноніму «русини» (Rhuteni, Ruteni). Завдяки географічному чиннику, тобто відносній територіальній ізоляції, ця назва найдовше збереглася саме серед населення Карпатського регіону. Мовні, культурні, господарські та

антропологічні його особливості дають можливість вести мову про окрему етнічну групу українського народу, один із його субетносів, поряд із гуцулами, лемками, бойками, поліщуками, пінчуками та деякими іншими [7].

Русинська мова, відповідно до висновків наукової філології, є одним із західних діалектів української мови. Основи русинської літературної мови заклав Олександр Духнович, він видав її буквар та граматику. З унормуванням літературної української мови, починаючи з Івана Котляревського, русинська освічена людність сприйняла її стандарти, зберігаючи при цьому лексичні особливості краю. Водночас як літературна досить активно пропагувалася русофілами російська мова. Гурт ентузіастів докладав і докладає чималих зусиль, створюючи літературну русинську мову на народній основі. Русофільський варіант виявився повністю неспроможним через свою штучність, а пошук літературного унормування русинського діалекту став

безцінним для розвитку української мови загалом.

У свою чергу нині існує декілька варіантів літературної русинської мови, залежно від територіального розташування русинської спільноти, зокрема: прясівський, ужгородський, воєводинський, північноамериканський. Всі вони перебувають (особливо лексично) під сильним впливом сусідніх слов'янських, а також угорської та англійської мов.

Ареал проживання русинів – це Україна. Але вони мешкають також на території Словаччини, Хорватії, Сербської Воєводини, Польщі; чимала русинська діаспора наявна у США та Канаді (понад 600 тис. чоловік).

Прихильники політичного русинства, зокрема Павло Роберт Магочій, відносять до русинів **все** українське населення сусідніх держав: 130 тис. на Пряшівщині (Словаччина), 80 тис. на Лемківщині (Польща), 30 тис. у Хорватії, Бачці та Воєводині. Додавши до цього 977 тис., тобто все українське населення Закарпаття за даними перепису 2001 р., отримуємо, за методикою П. Магочія, загальну чисельність русинів близько 1,2 млн. чоловік.

Додамо, що найбільш затяті прихильники політичного русинства до кола своїх підопічних – русинів – зараховують всі карпатські українські етнічні групи, а саме: лемків, бойків, долинян і гуцулів [15]. Звичайно ж, такий підхід не коректний з історичної точки зору, коли всі українці були «русами», «русичами» чи «русинами», і не є науковим у нинішній час, коли є сформований великий етнос з його своєрідними локальними етнічними особливостями.

У 1992 р. рішенням Закарпатської обласної ради кожен житель Закарпатської

області отримав право вільно визначатися, українець він чи русин. Його результати так і не були оприлюднені, але відомо, що, за даними соціологічних опитувань у Закарпатті, київські науковці на початку 1990-х років зафіксували самовизначення громадян як русинів – 40 осіб, у 1993 р. – 55 осіб, у 1994 р. – 96 осіб. За результатами Всеукраїнського перепису населення 2001 р., русинами означили себе 10183 мешканці Закарпаття (0,8% від населення області). Причини такого досить значного збільшення ідентифікаційного показника слід вбачати у реальному посиленні почуття гордості за своє історичне минуле, аналогових міркуваннях (порівняно із зарубіжними родичами чи земляками), політичних амбіціях.

Обласні державні органи, очевидно, з метою зняття політичної напруги над «русинським питанням», пішли найпростішим шляхом – усунення самих себе від розв'язання проблеми. Мовляв, хто ідентифікував себе русином, той і є русин, а отже – людина окремої національності.

Як відомо, 1 грудня 1991 р. відбувся Всеукраїнський референдум про незалежність України, на якому абсолютна більшість її громадян відповіла ствердно. Одночасно пройшов також Закарпатський обласний референдум, на якому 78% з тих, хто взяли у ньому участь, висловилися за надання області статусу «спеціальної самоуправної території». Однак не йшлося про набуття автономного статусу, а оскільки той чи інший рівень самоправності мають всі області України, то сам референдум був по своїй суті алогічним.

Восени 2006 р. Закарпатська обласна рада звернулася до Верховної Ради з клопотанням визнати русинів на

загальнодержавному рівні як окрему національність. Не отримавши офіційної відповіді, 7 березня 2007 р. Закарпатська обласна рада визнала русинів національною меншиною, а саме: прийняла рішення про внесення у перелік національностей області національності «русини» та вирішила знову звернутися до Верховної Ради України з проханням визнати національність «русини» на загальноукраїнському рівні. Проте справа полягає в тому, що не в компетенції правової держави визначати чи не визначати сам факт існування того чи іншого етносу – це собі можуть «дозволити» лише тоталітарні режими, наприклад Російська імперія, беззастережно відкидаючи існування українців і вводячи в обіг штучну назву для цих людей – «малороси». Об'єктивізація певної спільноти людей як етносу є справою науки, і в Україні кожен громадянин має право ідентифікувати себе з будь-якою національністю (перепис 2001 р. зафіксував найнеймовірніші самоіменування – від «скіфа» до «марсіанина»). До функцій та обов'язків держави належить гарантування задоволення етнокультурних потреб її громадян, що на належному рівні здійснюється і в Закарпатті. Інша справа, і наявність низки проблем тут очевидна, що необхідним є поліпшення наукового вивчення, збереження та відтворення мовно-культурної самобутності автотонного населення Карпат.

Цю функцію певною мірою виконують громадські культурні об'єднання. У Закарпатській області діють 9 русинських організацій, які мають обласний статус. При русинських громадських організаціях функціонує 27 недільних шкіл, у яких, за даними цих організацій, навчається 600 учнів. У Закарпатській області видаються газети «Подкарпатская

Русь», «Підкарпатський русин» і збірник «Руснацький світ». У 2007 р. видано книгу русинською мовою накладом близько 10 тис. примірників. З лютого 2007 р. на Закарпатській державній телерадіокомпанії працює об'єднана редакція передач російською, русинською та ромською мовами.

У Словаччині та Воеводині русинська літературна мова має офіційний статус, у Румунії існує Культурологічний союз русинів Румунії. У країнах з русинською діаспорою функціонують численні організації русинів, виходять книги, журнали, газети, працюють інтернет-сайти.

4 – 8 червня 2003 р. у м. Пряшеві (Словаччина) відбувся VII Всесвітній конгрес русинів (ВКР), у роботі якого взяли участь представники русинського руху з України, Польщі, Угорщини, Сербії та Чорногорії, Румунії, Німеччини, США, Канади і Москви. Делегація від Закарпаття складалася з 10 членів, зокрема, її представляли такі активні діячі русинського руху, як Дмитро Поп, Михайло Алмашій, протоієрей Димитрій Сидор. У роботі конгресу взяв участь відомий теоретик та ідеолог русинського руху, академік Канадської королівської академії наук, завідувач кафедри історії України Торонтського університету професор Пол Роберт Магочі.

У межах конгресу відбувся Міжнародний науковий семінар з русистики, на якому виступили з доповідями 8 представників закарпатської делегації, серед них: М. Алмашій¹, І. Поп,

¹ У матеріалі, присвяченому конгресу (газ. «РІО» від 21 червня 2003 р., с. 2), з посиланням на учасника конгресу Івана Петровця, повідомлялося, що «М. Алмашій на конгресі похвалився, що завдяки 5 тис. дол. США, які виділила діаспора, місцеві русини провели роботу і 10 тис. закарпатців під час перепису записалися русинами». Втім, це може бути чергова «киселівщина», тобто нагла брехня..

прот. Д. Сидор. Проведено Європейську презентацію «Енциклопедії русинської історії і культури» проф. П. Магочі та проф. І. Попа, що вийшла друком англійською мовою. Презентуючи свою книгу, П. Магочі відмітив різницю між нею і «Энциклопедией Подкарпатской Руси» проф. І. Попа, яка вийшла раніше². Було зазначено, що енциклопедія Магочі охоплює історію та культуру всіх русинів у різних державах, де вони проживають компактно і творять свою культуру, до того ж англійська мова видання дасть змогу ознайомитися з нею масовому читачу.

Однак якраз «Энциклопедия Подкарпатской Руси» І. Попа і є своєрідним маніфестом політичного русинства з претензією на історичну, географічну, біографічну, етнографічну та іншу всеохопність [13]. Саме тому вона є показовою з точки зору розуміння самого феномену «політичного русинства», його витоків, суті і, що не менш важливо, призначення.

Цілком просякнуте горезвісним москвофільством, «політичне русинство» у вигляді енциклопедії І. Попа навіть виняткову подію в історії Закарпаття, а саме проголошення незалежної держави – Карпатської України (22 листопада 1938 р. – 15 березня 1939 р.), пояснює сторонніми впливами та чинниками. «Атмосферу и политическую линию второго автономного правительства Подкарпатской Руси определяли

² У зазначеному матеріалі (газ. «РІО» від 21 червня 2003 р., с. 2) зазначалося, що «всі учасники робили реверанси у бік канадця П.Р. Магочі та його англомовної русинської енциклопедії, яка, на думку І. Петровція, списана з виданої два роки тому російськомовної енциклопедії І. Попа, а та, у свою чергу, – наполовину чистий плагіат з довідника І. Хланти «Літературне Закарпаття у XX столітті».

націоналісти радикалы, выходцы из Галичины! – стверджує автор. – Претенциозно переименовали Подкарпатскую Русь в «Карпатскую Украину!» – обурюється він. – Украинский национализм никогда рационализмом не отличался, но в случае с «Карпатской Украиной» превзошел себя». І далі про «справжні» причини виникнення на мапі світу нової держави: «Нацистскому руководству Германии необходимо было отвлечь внимание Запада, демонстрируя «украинскую карту», и напугать Сталина и польских политиков, склонить их к соглашательству. Операция нацистам удалась» [13, 43].

І. Поп використовує класичний геббельсівський прийом обґрунтування, коли брехня має бути такою неймовірною, щоб у неї не можна було не повірити. І варто лише змінити хронологію подій, увійти у зиму – весну 2014 р., коли з усіх московських гучномовців про події в Україні лунало одне й те саме: фашизм, бандерівщина, галичани, антисеміти, ксенофоби. І це про українців початку ХХІ ст., які, як і їхні попередники в 1939 р., знову і знову захищають свою свободу.

Слід зазначити, що серед поважних теоретиків русинства ота зачухана ідеологема про московське його коріння, потути «старшого брата» взяти їх під свій захист давно вже збанкрутіла. «Господа, защитники! – звертається до пропагандистів такої ідеї історик М.Макара. – Давайте не путати «русинство», «русскость» із «русскостью». По сьому «вечному вопросу» написано уже немало... Руснацький дух теплився у розтерзаному етнічному тілі древнього автохтонного народу, якому судилася доля «неісторичної», «недержавної»,

провінціально-хуторянської етнічної меншини в складі європейських, євразійських, унітарних і федеративних імперій, але все лем на правах пасинка» [8, 12]. І теза про автохтонність русинів на своїй землі – аксіома для всіх представників будь-якої течії та напрямку русинства, сама ця обставина є доконче руйнівною для твердження про якусь первинність для нього, еkleктичного за походженням, російського народу.

Та повернімося до тих подій, які вже в наші дні засвідчують домагання численних «попо-сидорів» втягнути світове русинство у свої політичні ігрища.

На пленарному засіданні VII Всесвітнього конгресу русинів (2003 р.) дійсним членом Всесвітньої ради русинів (ВРР) було прийнято русинську організацію із Румунії. Обрано членів ВРР від усіх організацій, що входять до її складу (від України – М. Алмашія). Головою ВРР обрано Андрія Копчу (Польща).

Слід відзначити, що вперше в історії русинських конгресів на конгрес у Пряшеві приїхали представники русинської молоді на свій Всесвітній молодіжний форум. Закарпатську молодіжну делегацію очолював Василь Пуків із Сваляви. Повідомлялося, що на конгресі було «намічено дальші кроки боротьби русинів за свою екзистенцію і достойне місце у співдружності з іншими народами держави» [4, 7].

Принагідно варто зауважити, що в закарпатській пресі доволі стисло було висвітлено роботу VII Всесвітнього конгресу русинів – здебільшого подавався перелік науково-культурних заходів і прізвищ.

Утім почала виходити нова газета підкарпатських русинів – «Подкарпатська Русь» (орган Союму підкарпатських

русинів, головний редактор прот. Д. Сидор). У №4/1 від 30 серпня 2003 р. публікувалися матеріали VII Всесвітнього конгресу русинів й, зокрема, Рішення Конгресу, у якому зазначалося, що пріоритетними напрямками діяльності Всесвітньої ради русинів визначено науку, економіку та допомогу Всесвітньому форуму русинської молоді. Також ВКР закликав русинських православних і греко-католицьких вірників (у т. ч. священників) брати активну участь не лише в релігійному, але й у культурно-національному житті русинів. Пропонувалося, щоб у русинських селах служби відправлялися русинською мовою, а при загальноосвітніх школах було відкрито релігійні школи з вивчення церковнослов'янської та русинської мов.

У проекті Звернення ВРР до вищих органів влади України, підписаному членом Ради М. Алмашієм, міститься заклик до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів вирішити нарешті русинські проблеми, визнати корінний підкарпаторусинський народ окремою національністю.

Таким чином, аналізуючи нові тенденції у закарпатському русинському русі, на підставі матеріалів зазначеного конгресу можна відзначити лише, що, на відміну від попереднього, він був представлений молодіжною організацією, і це свідчить про врахування критичних зауважень, зроблених під час попереднього конгресу в Ужгороді щодо «старіння» русинського руху, а також про намагання молодого крила руху структуруватися та опрацювати статут і програму.

Однак конгресові передувала доволі скандальна історія, оприлюднена в газеті «Карпатський Євроміст» від 8 березня

2003 р., пов'язана з опублікуванням аналітичної статті «Деструктивний потенціал русинського руху в Закарпатті» (матеріалу, підготовленого Національним інститутом проблем міжнародної безпеки), яка набула певного резонансу як у Закарпатті, так і за його межами (йдеться про відкриті листи з приводу зазначеного матеріалу депутата Закарпатської обласної ради, протоієрея Д. Сидора, на адресу Генерального прокурора України С. Піскуна³ та Національного інституту проблем міжнародної безпеки).

У першому зі згаданих листів автор, згідно із Законом України «Про прокуратуру» (ст. 4), вимагає «дану справу, появу цього документу, ретельно розслідувати, взяти під контроль безконтрольність марчуко-пирожковських установ, що напевно задармо проїдають народні мільйони, порушуючи права віруючих в Україні, у т.ч. і мої права. ... вони видають себе перед Президентом України активними захисниками держави, патріотами, а фактично, можливо, мають більш підступні плани, виконуючи дороги, але антигуманні замовлення української політичної закуліси».

Коментарі, як кажуть, зайві. Однак напрошується логічний висновок: духовний отець активно ангажується у мирські, суєтні проблеми через цілком зрозумілий, мотивований власний (і не лише) інтерес [9].

Зрештою, щоб зберегти та підкреслити цілковиту об'єктивність наших висновків, варто звернутися до історії, яка, як відомо, є неупередженим суддею,

³ Копії було надіслано Главі Адміністрації Президента України, у Прагу на радіостанцію «Свобода», у Страсбург до Європейського суду, у Верховну Раду України Н. Карпачовій, Інституту проблем міжнародної безпеки та Спілці журналістів України.

а її висновки перевірені часом. «Русинське питання» викликає останнім часом значний інтерес з боку різних кіл, але його справжню суть часто перекручують. Тому вважаємо доцільним навести думку щодо цієї проблеми Кароя Мейсароша, відомого закарпатського політичного, суспільного та культурного діяча середини XIX ст., що був сучасником тих діячів, яких прийнято називати «русинськими будителями».

На питання, що таке є рутенізм, самі вони, рутени, пише К. Мейсарош, відповідають по-різному, бо й між ними немає згоди: «Рутенська партія» поділяється на кілька частин.

До першої належить галаслива група, очолювана А. Добрянським з усією розгалуженою ріднею. Ця «партія» відіграє значну роль – збудує народні почуття.

Другу представляють ті, що працюють у різних установах або хочуть здобути такі. Представники цієї групи виступають слухняним зряддям, що обслуговує всі уряди й політичні течії.

Існує, окрім цього, ще й «таємна руська попівська партія», яка тільки тому тримається старослов'янської літургії, грецьких східних церковних обрядів і російської мови, бо вважає їх символом майбутнього об'єднання з великою російською нацією. Більшість із них удає з себе угорських патріотів, приховуючи свої погляди.

Наостанок, четверту групу представляє «русо-рутенська партія», члени якої гордовито заявляють: «Я сом русин!». Це найменша і найслабша партія, однак тільки вона має чітко визначені цілі і плани. Її члени вважають, що після того, як польська нація загинула, уся сила і дух перейшли в рутенів, як і весь її спадок перейшов до них» [4, 7].

Вважаємо за доцільне звернути увагу на «третю партію». Бражає точність, стислість і сучасність її визначення. У цьому контексті варто додати, що у статті про VII Всесвітній конгрес русинів у популярній русинській газеті було зазначено, що 8 червня (у день закриття роботи конгресу) у Пряшівському кафедральному соборі св. Іоанна Хрестителя вперше відправлялася Служба Божа церковнослов'янською мовою, як і в часи отця Духновича. Відправляв св. літургію новий русинський вікарій Чину Святого Василя Великого, якого незадовго призначено для русинів греко-католицької громади. Священик привітав учасників конгресу, а в окремій ектенії просив у Господа усім доброго здоров'я й успішної роботи.

На нашу думку, це є вдалою сучасною ілюстрацією твердження К. Мейсараша про існування «третьої партії» і, крім того, свідчить про її вихід за межі Закарпаття.

Водночас в одному з номерів згадуваний русинський часопис подав матеріал (російською мовою) про перший загальнословацький науковий семінар, присвячений 120-річчю від дня народження русинського історика та літератора Миколи Бескида (кін. XIX ст. – серед. XX ст.), що відбувся 29 травня 2003 р. у пряшівському Руському домі (Словаччина). Зокрема, зазначалося, що «Н. Бескид відстоював ідею автохтонності підкарпатських русинів. Особливу увагу приділяв церковній історії та русинському пробудженню. У політичному відношенні всі свої надії Бескид пов'язував із Росією та російським народом, самою західною частиною якого вважав русинів. ... Учасники семінару підкреслили важливість перевидання

основних робіт незаслужено забутого карпатознавця. Невдовзі планується видати збірник доповідей» [5, 7].

Наведена цитата певною мірою підтверджує слушність попереднього висновку щодо виходу як «третьої партії», так і її ідей за межі Закарпаття та їх культивування, зокрема у Словаччині.

«Російська тема» регулярно розвивалася у матеріалах, що друкувалися в згадуваній русинській газеті «Карпатський Євроміст» у межах проведення Року (2003) О. Духновича. Так, аналізуючи літературну спадщину Будителя і посилаючись на відомі літературознавчі дослідження, автор однієї зі статей на зазначену тематику підкреслює «руськість» О. Духновича, який вважав русинів невід'ємною частиною великоруського народу, мову русинів – мовою російською, а «так звану українську (галицьку) мову Духнович ненавидів, як неприємеля». Зауважувалося, що Духнович був першим «провісником» російської національної ідеї на Карпатах, який разом зі своїми послідовниками доклав чималих зусиль для об'єднання великого народу [3, 7].

І, нарешті, про активне лобювання згаданих ідей та прагнень третьою стороною умовного «трикутника» (П. Магочі – прот. Д. Сидор – представники певних політичних кіл у Росії). Так, в Інтернеті, на сайті «Терра Рутенія», знаходиться стаття завідувача відділу України і Криму Інституту країн СНД Кирила Фролова «Підкарпатська Русь – національно-визвольна боротьба». Автор статті, обстоюючи ідею збереження єдиного простору колишнього СРСР як простору Росії, проголошує закарпатський місцевий етнос «карпаторосами», які після Першої світової війни бажають

«у тій чи іншій формі з'єднатися з Росією».

К. Фролов намагається привернути увагу до проблем «Карпаторосії», яка «ще мало відома у Москві», вивчає та пропагує (у т. ч. через Інтернет) виступи і публікації тих, хто є виразником ідеї, що «простір на захід від Карпат, який є Закарпатською областю України, заселено не українським, а русинським чи «карпаторуським» народом, який ніколи не ідентифікував себе з українцями, і в теперішній момент, будучи не визнаним майже тільки однією Україною, піддається політиці тотальної денаціоналізації з боку галицького шовінізму й офіційного київського режиму» [12, 4].

У праці російського політолога процитовано таке звернення депутата Верховної Ради України Івана Миговича: «З надією просимо братів-росіян: подайте свій голос на захист тих, хто під Карпатами у тисячолітніх муках зберіг історичну пам'ять, мовні пласти, культурно-побутові традиції Київської Русі». Після цих слів К. Фролов поставив риторичне запитання: «Чи залишиться Велика Росія байдужою до долі русинів?». Принагідно варто нагадати, що К. Фролов був учасником ІХ Всеслов'янського собору, який відбувся у травні 2002 р. в Ужгороді.

Теоретично обґрунтувати русинство намагаються й місцеві аналітики. Так, у згаданій вище газеті «Подкарпатська Русь» один із провідних ідеологів русинського руху в Закарпатті, голова Союму підкарпатських русинів, доктор фізико-математичних наук Іван Кривський у статті «Політичне русинство – добро, зло чи об'єктивна реальність», аналізуючи фактори, що зумовлюють «політичність» русинського руху, намагається поділити закарпатське населення

на «прибуле», «переселенців до краю», «місцевих пристосованців» і русинів. Насамкінець він робить висновок: «Нам потрібна колегіальна самокоординація русинського руху із врахуванням реальності півстолітнього антирусинського «табу» та особистих економічних, політичних інтересів прибулого населення, його деформованої свідомості стосовно русинів, яка «дозволяє» їм претендувати на роль господарів споконвічного русинського краю, витісняючи корінне населення із усіх пріоритетних сфер життя» [6, 6].

Інший теоретик русизму, кандидат історичних наук М. Макара у статті «Наука на замовлення, або Засмальцьовані міфи (відповідь виконавцю)» полемізує з доктором історичних наук, завідувачем відділу етнополітології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України О. Майбородою, звинувачуючи його в намаганнях «у зародку задушити етнонаціональне пробудження русинського народу». Автор вважає, що у «сфері етнонаціональних відносин ... частина українських учених-етнополітиків на догоду сумнівній ідеологічній концепції заходила прискорено творити штучну моноетнічну націю. Але оскільки реалії життя слабо вписуються в діаспорні схеми, то найвойовничіший загін теоретиків головну свою увагу сфокусував на боротьбу за її міфічну єдність. За жупел взято сучасне русинство...». Розвиваючи цю тему, автор робить висновок: «До речі, унітаризм, про який так піклується п. Майборода, не є вершиною досконалості національно-державного устрою. ... Тому русинського автономізму не слід боятися». Наведені цитати свідчать про рівень і спрямованість наукової полеміки.

Політичне русинство всіляко відхрещується від української ідентичності русинів, аргументуючи свою точку зору підступами самих українців, особливо – галичан. Для позначення такого явища широко використовується термін «галичизація» – «радикальна українофільська українізація». На думку ідеологів політичного русинства, зокрема Григорія Миронова, галичани «підло» робили свою чорну справу, починаючи ще з часів будителя русинського народу Олександра Духновича [11].

Але ця велика людина якраз насправді і була національним будителем, а не політичним інтриганом на кшталт Миронова.

До кола українофільських «диверсантів» зараховано М. Драгоманова та І. Франка, істориків Є. Перфецького та Ю. Целевича. Великої духовної «шкоди» русинам завдали українські емігранти у часи Першої світової війни. Просвітительська щодо населення Закарпаття політика Чехословаччини також Г. Мироновим тлумачиться як спрямована проти русинів. Це, зокрема, будівництво Народного дому «Просвіти» в Ужгороді, існування у Празі Української господарчої академії, Українського вільного університету, Українського вищого педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Саме таким чином виявилось, на думку Г. Миронова, що «українські націоналісти вели свою діяльність на руйнацію країни, яка їх прихистила». Особливої «честі», за такого бачення минулого, удостоївся президент Карпатської України Августин Волошин, який «зрадив свій народ і сам почав проводити українізацію своїх співвітчизників» [11].

Та найбільшим бандерівцем-українофілом, виявляється, був Сталін-Джугашвілі!

Його підлий задум полягав у повному знищенні русинів: він заборонив використовувати етнонім «русин», а «в школи з Галичини були направлені вчителі, які навчали людей «правильній мові». Поза уроками вони виховували з русинських дітей справжніх свідомих українців» [11]. Мільйони замордованих цим катом українців, мабуть, здригнулися б на тім світі, якби дізналися про таку любов Сталіна до України.

Той самий Г. Миронов на сайті «Русинистика» скористався нагодою використати знакові для України зимові події 2014 р. (Майдан) для своїх меркантильних інтересів [10]. Для нього вигода можлива у будь-якому випадку: чи то українська громада зуміє покласти край ганебному правлінню і системі Януковича і К°, чи останній залишиться і надалі правлячою особою. «Якщо легітимна влада зможе здолати протест, вона буде просто зобов'язана звернути увагу на русинів, які Майдан та буяння на вулицях не підтримували. На знак подяки за це давно пора було: і визнати русинів окремою національністю, і дати можливість русинським організаціям спокійно розвиватися, і дати автономію Підкарпатській Русі, за яку проголосували жителі Закарпаття у 1991 р.» [10]. Якщо ж Майдан переможе, то це призведе до тривалої анархії, розпаду країни, фашизації суспільства тощо – бо ж усім цим, мовляв, заправляли галицькі «бандерівці», «неофашисты с майками «бей жидов» [10].

Єдиний вихід для русинів, перекоаний Г. Миронов, молитися і благати «материнську державу» (звісно ж, Росію) захистити Підкарпатську Русь від «можливої неофашистської загрози» і взяти її під своє крило [10]. І збіг з термінологією

та аргументацією сценаристів та ляльководів кримських і донецьких подій не викликає ніякого сумніву в тому, звідки тягнуться оці канцерні, ракові щупальця для України. І, на лихо пана Миронова, закарпатське українство було на київському Майдані напрочуд організованою силою, далєбі, сам Ужгород став повністю майданним, жадаючи творити нову єдину Україну.

На всі закиди щодо підступів галичан у справі перетворення русинів в українців свого часу в газеті «Свобода» (Ужгород, 2 вересня 1937 р., ч. 28, с. 1) відповів сам майбутній президент Карпатської України, священник та історик **Августин Волошин** у статті «Русини чи українці?» [1].

Для А. Волошина є абсолютно зрозумілими витоки і смисл гри певних сил та структур навколо етнонімів «русин» і «українець», бо ж дуже є багато охочих з-поза меж України (і всередині краю) внести розбрат в українську спільноту. «Звичайно ж, – зауважує А. Волошин, – ми не відрікаємося від назви «русин» і не покидаємо її, бо ж дуже давня вона і нею називалися наші славні князі в Києві й у Галичині й на Підкарпатті, нею називалися наші великі предки, нею називаємося і ми. Ця назва нам була і є дорога і свята. Але коли ми днесь на перше місце видвигаємо й завше підчеркуємо назву «українець-український», то це робимо для того, щоб відрізнити себе від тих, що сталися зрадниками нашого народу й як вовки в овечій шкурі іменем «русини», іменем руського народу, іменем ніби руської культури за мадярські пенге, за польські золоті туманяць і продають русина» [1].

Політична мета подібних дій і в часи А. Волошина, і нині одна й та ж сама:

будь-яким чином відколоти українців Закарпаття від усього українського етносу, довести його дочірність від російського народу і на цьому мати свої дивіденди. Для самих русинів – залишатися традиційно нечисленною та меншовартісною національною меншиною, навіть у своїй рідній Україні. Для всієї України – створити ще одну гнійну виразку на її тілі з тим, щоб нарешті таки повністю її доклати.

Зовсім не випадково нинішні **очільники громадських русинських товариств Закарпаття рішуче відхрещуються від загарбницької політики В. Путіна щодо України – русинам не потрібен такий захисник**. 5 березня 2014 р. закарпатські русини оприлюднили заяву, у якій наголосили, що засуджують агресію Путіна, а русинство хочуть використати російські спецслужби з метою провокації. Заява подана Русинським науково-освітнім товариством, Закарпатським народним об'єднанням русинів, Закарпатським обласним науково-культурологічним обществом ім. А. Духновича, Крайовим товариством подкарпатських русинів та визначними діячами русинської спільноти.

У заяві стверджується: «Від імені русинів Закарпаття ми рішуче засуджуємо грубу агресію Російської Федерації проти суверенної України під цинічним прикриттям захисту прав національних меншин в Україні. Грубо попираючи норми людської моралі, переслідуючи свої імперські амбіції, використовуючи агентуру, російські спецслужби ініціюють так звані звернення до Володимира Путіна «про захист прав» русинів Закарпаття...» [2].

Таким чином, методи зазіхання на землі України не змінилися: знайти в

ній «слабку ланку», припнути її до свого воза і робити свою чорну справу, гвалтуючи на ньому свою посестру, ба – навіть матір. Але, і це робить честь мудрості закарпатців, на цей раз нічого не вдалося: інтелігенція рішуче відмежувалася від нових «доброзичливців» та «доброчинців».

Підбиваючи підсумки, можна виокремити *нові тенденції розвитку русинського руху*:

– створення та структурування молодіжного русинського руху;

– певне посилення прихованої конфронтації з офіційною владою, що, на нашу думку, зумовлено проголошенням Україною проєвропейського та євроатлантичного курсу, за якого небажаними й небезпечними для іміджу України є будь-які прояви конфліктів на етнічному ґрунті, у яких зацікавлена третя сторона;

– поширення ідей проросійської орієнтації русинського руху за межами України, зокрема у Словаччині.

Насамкінець, вважаємо, варто подати офіційну точку зору щодо усіх зазначених проблем. Зокрема, ще багато років тому на одному з брифінгів у Закарпатській обласній державній адміністрації начальник відділу у справах національностей та міграції Михайло Черепаня зауважив: «Щодо «вічного русинського питання» обласна влада однозначно заявляє: проблеми русинів в Закарпатті не існує. Вона є тільки на рівні Києва» [14]. Інакше кажучи, для русинської спільноти набагато важливішою є увага до неї органів центральної влади з розв'язання нагальних проблем їх етнокультурного розвитку, аніж втягування населення у, на перший погляд, безневинні, але можливі своїми небажаними наслідками

політиканські ігрища. Ця проблема залишається нагальною і досі.

Таким чином, етнополітична ситуація в Закарпатті, регіоні з традиційно толерантним взаємним ставленням різних етнічних меншин і представників титульної нації, час від часу збурюється апологетичними домаганнями та заявами представників політичного русинства. Апелюючи до дійсно існуючої культурної та мовної самобутності русинів, їхньої нелегкої історичної долі, новітні теоретики всеслов'янської (читай – всеросійської) єдності всіляко намагаються, нарядившись у строї рятівників нації, протиставити цю спільноту всьому українському народу. Причому гарантом такого «спасіння», як завжди для політиканів подібного гатунку, виступає далекий, але всеосяжний, білокам'яний «Третій Рим».

ЛІТЕРАТУРА

1. Волошин А. Русини чи українці. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/volosh/volosh38.htm>
2. Закарпатські русини кажуть, що ними прикриваються російські спецслужби. – 2014. – 5 березня. – Режим доступу: <http://zaholovok.com.ua/zakarpatski-rusini-kazhut-shcho-nimi-prikrivayutsya-rosiiski-spetsssluzhbi>
3. Карпатський Євроміст. – 2003. – 2 серпня.
4. Карпатський Євроміст. – 2003. – 21 червня.
5. Карпатський Євроміст. – 2003. – 7 червня.
6. Кривський І. Політичне русинство – добро, зло чи об'єктивна реальність // Подкарпатська Русь. – 2003. – 30 серпня.
7. Крисаченко В.С. Геокультурна варіативність українського етносу // Український соціум / За ред. В.С. Крисаченка. – К.: Знання України, 2005. – С. 164 – 187.

8. Макара М. Роздуми над проблемами русинства в Україні // Руснацький світ: науково-популярний збірник. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2003. – С. 6 – 13.

9. Мейсарош К. Рукописи Закарпатського краєзнавчого музею // Інформаційно-аналітична записка НІСД. – 2002. – №12. – 15 травня.

10. Миронов Г. Подкарпатская Русь: восстановит историческую справедливость. – 2014. – 12 февраля. – Режим доступа: http://rusinistika.com/news/podkarpatskaja_rus_vosstanovit_istoricheskuyu_spravedlivost/2014-02-12-320

11. Миронов Г. Русины против галичинизации. – 2014. – 12 февраля. – Режим доступа: http://rusinistika.com/news/rusiny_protiv_galichinizacii/2014-02-12-321

12. Подкарпатська Русь. – 2003. – 30 серпня.

13. Поп И. Энциклопедия Подкарпатской Руси / Карпато-русский этнологический исследовательский центр США. – Ужгород: Изд-во В. Падяка, 2001. – 431 с.

14. Світогляд. – 2003. – 12 липня.

15. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://rusyn.md/>

REFERENCES

1. Voloshyn A. Rusyny chy ukraintsi / <http://litopys.org.ua/volosh/volosh38.htm>

2. Zakarpatski rusyny kazhut, scho nymy prykrivaiutsia rosiiski spetssluzhby. – 2014. – 5 bereznia / <http://zaholovok.com.ua/zakarpatski-rusini-kazhut-shcho-nimi-prikrivayutsya-rosiiski-spetssluzhbi>

3. Karpatskyi Yevromist. – 2003. – 2 serpnia.

4. Karpatskyi Yevromist. – 2003. – 21 chervnia.

5. Karpatskyi Yevromist. – 2003. – 7 chervnia.

6. Kryvskyi I. Politychne rusynstvo – dobro, zlo chy obiektyvna realnist // Podkarpatska Rus. – 2003. – 30 serpnia.

7. Krysachenko V.S. Neokulturna variativnist ukrainskoho etnosu // Ukrainskyi sotsium / Za red. V.S. Krysachenka. – K.: Znannia Ukrainy, 2005. – S. 164–187.

8. Makara M. Rozdumy nad problemamy rusynstva v Ukraini // Rusnatskyi svit. Naukovo-populiarnyi zbirnyk. – Uzhhorod: Vyd-vo V. Padiaka, 2003. – S. 6–13.

9. Meisarosh K. Rukopysy Zakarpatskoho kraieznavchoho muzeiu // Informatsiino-analitychna zapyska NISD. – 2002. – №12. – 15 travnia.

10. Mironov G. Podkarpatskaya Rus: vostanovit istoricheskuyu spravedlivost. – 2014. – 12 fevralya. – Rezhym dostupu: http://rusinistika.com/news/podkarpatskaja_rus_vosstanovit_istoricheskuyu_spravedlivost/2014-02-12-320

11. Mironov G. Rusyny protiv galichinizatsii. – 2014. – 12 fevralya. – Rezhym dostupu: http://rusinistika.com/news/rusiny_protiv_galichinizacii/2014-02-12-321

12. Podkarpatska Rus. – 2003. – 30 serpnia.

13. Pop I. Entsiklopediya Podkarpatskoy Rusi / Karpato-russkiy etnologicheskiy issledovatelskiy tsentr SShA. – Uzhgorod: Izd-vo V. Padyaka, 2001. – 431 s.

14. Svitohliad. – 2003. – 12 lypnia.

15. Elektronnyi resurs. – Rezhym dostupu: <http://rusyn.md/>

V. Krysachenko, O. Diakova
Political Movement of Rusyns
Abstract

Ethnonym «Rusyns» as a historical name of Ukrainians from Transcarpathian Ukraine is known from the 11th century and it was used up to the beginning of the 20th century. Due to the geographical factor, namely territorial isolation, this name was used by the population of the Carpathian region the longest. The language, cultural, economic and anthropological peculiarities allow to define separate ethnic group of the Ukrainian people, one of its subethnoses like Huzuls, Lemkos, Boykos, Polishchuks, Pinchuks and others. Rusyns are primarily living in Ukraine. Among the other counties inhabited by

Rusyns are Slovakia, Croatia, the Serbian Vojvodina and Poland. Considerable part of Rusyns lives in the USA and Canada. The «Rusyn question» recently aroused considerable interest but its true essence is often misinterpreted. The political movement of Rusyns by any means distance itself from the Ukrainian identity of Rusyns, explaining this by intrigues on the part of Ukrainians, especially Halychans. The political goal of such actions at all times was to draw a line between Ukrainians of the Transcarpathian Region and all the Ukrainian ethnos, to prove its origin from the Russian people in order to turn it to its own account. The ethnopolitical situation in Transcarpathian Region with its traditionally mutual tolerant relations between the various ethnic minorities and the representatives of the titular nation from time to time is provoked by the representatives of the political movement of Rusyns. Thus we can define such tendencies of development of the Rusyn movement as creation and structuring of the youth Rusyn movement; certain strengthening of the hidden confrontation with the authorities; spread of pro-Russian ideas within Rusyn movement outside Ukraine, in particular in Slovakia.

Закарпатські українці чи не найдовше з усіх субетнічних українських спільнот зберегли свою історичну назву – «русини». Відома з XI ст., вона зберігалася і вживалася аж до початку XX ст. Руси – це мешканці Русі, натомість у Московії жили московіти, а в Литві – литвини. Етнонім «русини» широко вживався у Галицько-Волинському князівстві, Великому князівстві Литовському, Королівстві Польському, Речі Посполитій, Австро-Угорській імперії. І якщо на Наддніпрянській Україні паралельно, а потім переважно та виключно поряд з етнонімом «русини» вживався і вживається етнонім «українці» (у московському іменуванні – «малороси»), то на українських землях у складі Австро-Угорської імперії офіційно віддавалася перевага етноніму «русини» (Rhuteni, Ruteni). Завдяки географічному чиннику, тобто відносній територіальній ізоляції, ця назва найдовше збереглася саме серед населення Карпатського регіону. Мовні, культурні, господарські та антропологічні його особливості дають можливість вести мову про окрему етнічну групу українського народу, один із його субетносів, поряд із гуцулами, лемками, бойками, поліщуками, пінчуками та деякими іншими.